

Mäkké zručnosti učiteľov základných a stredných škôl v kontexte kompetencií 21. storočia

Analýza osobnostných charakteristík pedagogických zamestnancov SR
v spolupráci so Sekciou stredných škôl a celoživotného vzdelávania MŠVVaŠ SR a OECD

Martina Matrtajová – Oľga Zelmanová – Filip Galleé

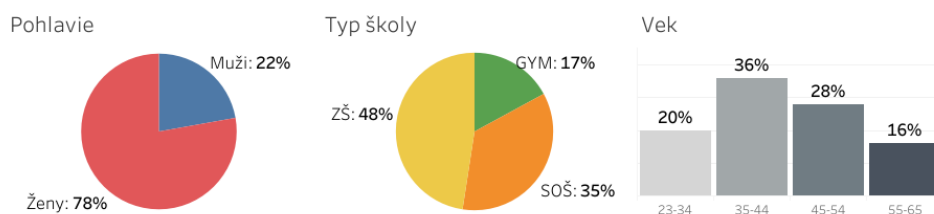
Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) realizuje od 1. augusta 2018 národný projekt spolufinancovaný zo zdrojov EÚ s názvom Medzinárodné hodnotenie kľúčových kompetencií dospelých (PIAAC). Súčasťou tohto projektu je aj výskum kľúčových kognitívnych a nekognitívnych kompetencií pedagogických zamestnancov na Slovensku. NÚCEM ho realizuje v spolupráci s OECD s využitím testovacieho nástroja Vzdelávanie a zručnosti online¹.

V 21. storočí došlo k zmene koncepcií spojených s efektívnym vyučovaním. Školstvo musí pripraviť absolventov nielen po kognitívnej stránke, ale dôležitý je aj rozvoj zručností, ktoré determinujú uplatnenie sa na trhu práce. Pozornosť vo výskume sa teda sústredila aj na mäkké zručnosti učiteľov, keďže tie majú zásadný vplyv nielen na rozvoj mäkkých zručností ich žiakov, ale aj na kvalitu každodenných interakcií medzi učiteľom a triedou (Chondekar, 2018).

Vo výskume Vzdelávanie a zručnosti online² NÚCEM online otestoval úroveň kľúčových kompetencií pedagogických zamestnancov (ďalej len učiteľov). Učitelia vyplňali štandardizované kognitívne testy, ako aj psychologické dotazníky zamerané na osobnostné charakteristiky súvisiace s kvalitou ich práce.

Učitelia okrem štandardizovaných testov vyplňali aj psychologické dotazníky zamerané na ich osobnostné charakteristiky súvisiace s kvalitou vykonávania pedagogickej činnosti. Nasledujúce analýzy sme vypracovali na vzorke 2 014 učiteľov v rámci celého Slovenska, z toho 958 bolo učiteľov základných škôl (ISCED 2) a 1 056 učiteľov stredných škôl (ISCED 3)³. Priemerný vek učiteľov v našej vzorke bol 43 a pol roka, zastúpenie učiteliek 78 %, čo je podobné zastúpenie respondentov ako v dátach medzinárodnej štúdie OECD TALIS⁴ ohľadom priemerného veku učiteľov (44,4 rokov) a zastúpenia pohlaví (82 % žien) v slovenskom školstve.

Cieľom tohto príspevku bolo analyzovať a vyhodnotiť úroveň preferencie osobnostných charakteristík Päťfaktorového modelu osobnosti (Big Five) učiteľov základných a stredných škôl. Zámerom bolo zistiť, ako sa osobnostné črty líšia podľa veku, pohlavia alebo podľa typu školy a zároveň, ako súvisia so subjektívnym vnímaním zdravia a psychickej pohody či profesijnými zámermi učiteľov. Osobnostné charakteristiky učiteľov taktiež prezentujeme v kontexte pedagogických výziev 21. storočia.

Graf 1 Zastúpenie učiteľov vo vzorke podľa pohlavia, veku a typu školy

¹<https://www.oecd.org/skills/ESonline-assessment/abouteducationskillsonline/>

²<https://www.nucem.sk/sk/merania/medzinarodne-merania/piaac/piaac-online>

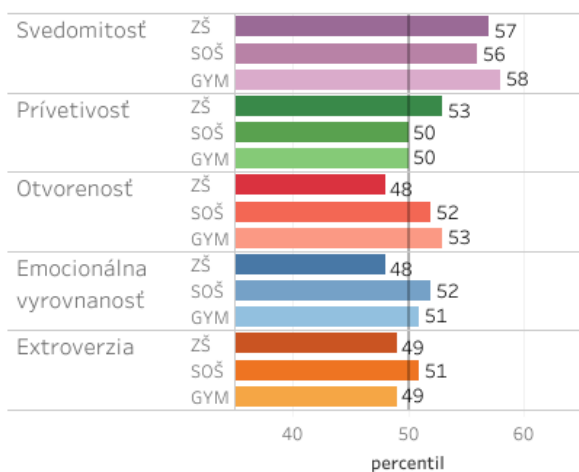
³V analýzach rozdeľujeme učiteľov stredných (SŠ) na GYM - učiteľov gymnázií a SOŠ - učiteľov stredných odborných škôl, stredných umeleckých škôl, konzervatórií a združených stredných škôl.

⁴<https://www.nucem.sk/sk/merania/medzinarodne-merania/talis>

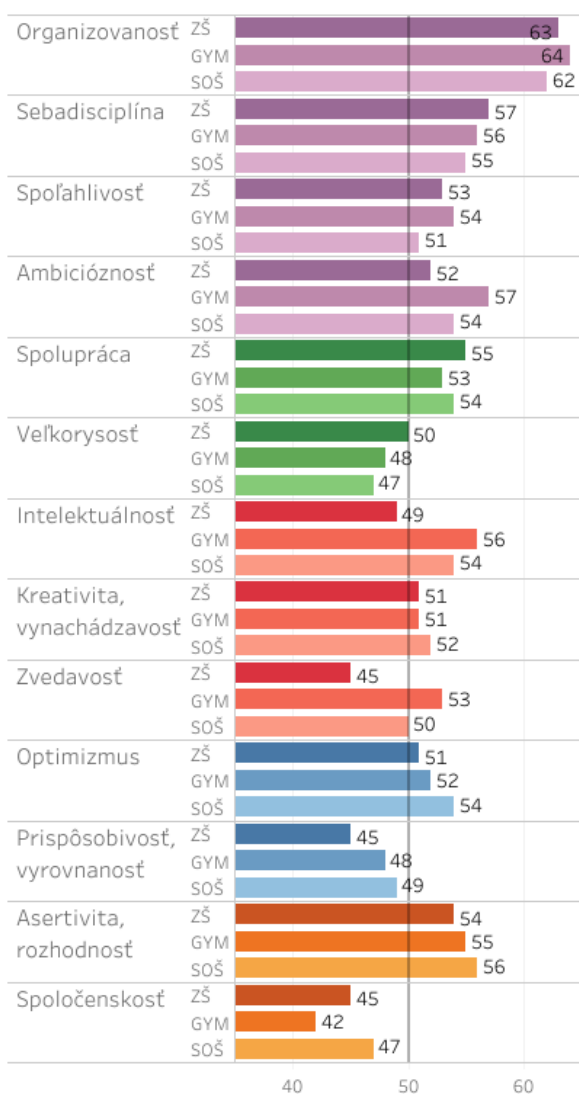

Dimenzie

Poddimenzie

Graf 2 Osobnostné charakteristiky učiteľov

Výsledky učiteľov základných a stredných škôl

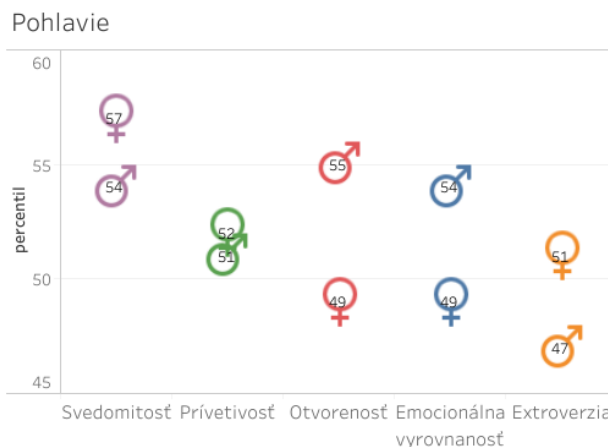
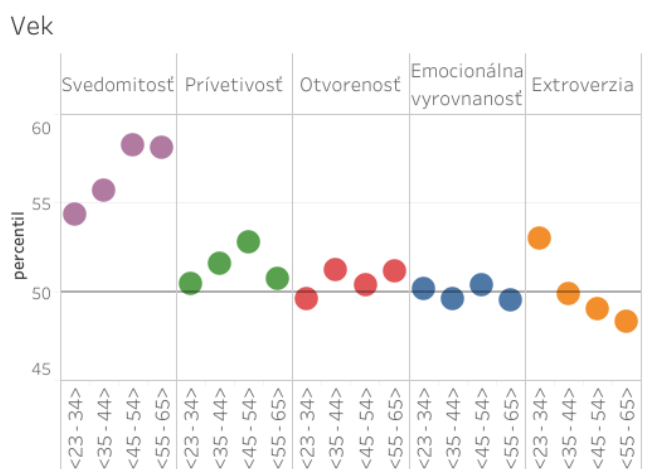
Zapojení učitelia najdominantnejšie a nadpriemerne manifestovali osobnostnú dimenziu svedomitosť; v ostatných štyroch mali priemerné preferencie. Kým učiteľmi základných škôl bola druhá najpreferovanejšia osobnostná charakteristika prívetivosť, učiteľmi stredných škôl boli viac manifestované otvorenosť a emocionálna vyrovnanosť.

Z poddimenzií mali učitelia najdominantnejšie zastúpené charakteristiky organizovanosť, sebadisciplína, asertivita a spolupráca.

Najmenej manifestované boli charakteristiky spoločnosť, prispôsobivosť, zvedavosť a veľkorysosť. Napríklad v dimenzii extroverzia to znamená, že učitelia majú nižšiu mieru záujmu o spoločenské interakcie, ale v rámci triedy prejavujú rozhodné a asertívne správanie. V dimenzii prívetivosť majú väčšiu inklináciu k tímovej spolupráci, ale ochota zdieľať čas a prostriedky je nižšia.

Medzi učiteľmi základných a stredných škôl sú významné rozdiely len v dimenzii otvorenosť, pričom učitelia základných škôl v sebahodnotení reportovali nižšie preferencie vo dvoch poddimenziách: zvedavosť a intelektuálnosť. Znamená to, že stredoškolskí učitelia prejavujú vyššiu úroveň záujmu o rozvoj svojich vedomostí.

Učitelia základných škôl preukázali menej ambicióznosti ako učitelia gymnázií. Taktiež reportovali nižšiu prispôsobivosť, ale väčšiu preferenciu veľkorysosti ako učitelia SOŠ. Medzi učiteľmi stredných škôl nie sú významné rozdiely v dimenziách, v poddimenziách bol medzi nimi vecne veľmi mierne významný rozdiel len v črte spoločnosť, v ktorej mali učitelia gymnázií nižšie sebahodnotenie než učitelia SOŠ.

Graf 3 Osobnostné charakteristiky učiteľov podľa veku

Graf 4 Osobnostné charakteristiky učiteľov podľa pohlavia

Pri profilovaní dimenzií osobnostných charakteristík učiteľov je možné konštatovať, že svedomitosť s vekom rastie a extroverzia naopak klesá. Vzťah medzi vekom a dimenziami prívetivosť, otvorenosť a emocionálna vyrovnanosťou sa u učiteľov nepotvrdil.

Čo sa týka rozdielov v osobnostných dimenziách učiteľov podľa pohlavia, muži viac manifestovali otvorenosť a emocionálnu vyrovnanosť, ženy viac manifestovali dimenzie svedomitosť a extroverzia. V dimenzii prívetivosť nebol rozdiel medzi mužmi a ženami a mierou zastúpenia črty.

Dimenzia	Spokojnosť so životom		Subjektívne zdravie		Pozitívny postoj		Negatívny postoj	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
Svedomitosť	0,06	0,02	-0,01	0,06	0,02	0,04	-0,12	-0,04
Prívetivosť	0,10	0,10	0,01	0,05	0,05	0,07	-0,06	-0,09
Otvorenosť	0,08	0,04	0,02	0,03	0,13	0,14	-0,09	-0,06
Emocionálna vyrovnanosť	0,26	0,32	0,22	0,20	0,19	0,19	-0,30	-0,31
Extroverzia	0,04	0,11	0,03	0,11	0,13	0,15	-0,03	-0,02

Tabuľka 1 Korelácie psychickej pohody a osobnostných charakteristík

V sebahodnotení zdravia a psychickej pohody učiteľov je najvýznamnejšia osobnostná dimenzia emocionálna vyrovnanosť, ktorá je pozitívne asociovaná so spokojnosťou so životom, subjektívnym vnímaním zdravia a pozitívnym postojom k životu. Môžeme teda konštatovať, že optimisticky naladení učitelia, ktorí sú prispôsobiví, sa lepšie vyrovnávajú s dennodennými požiadavkami v práci, neúspechom v triedach a zmenami v náplni práce.

Napriek tomu, že na medzinárodnej úrovni bola svedomitosť asociovaná so spokojnosťou v práci, jej vplyv sa u učiteľov neprejavil vo vnímaní spokojnosti so životom a nesúvisela ani s pozitívnym postojom, ani so subjektívnym zdravím. Naopak, vyššia miera otvorenosti a extroverzie sa spájala s pozitívnejším postojom učiteľov.

Použitá literatúra

- Chondekar, N.R. (2018). *Significance and Application of Soft Skill Development in Teacher Education*. International Journal of Science and Research ISSN: 2319-7064
- Kell, H.J. (2019), *Do Teachers' Personality Traits Predict Their Performance? A Comprehensive Review of the Empirical Literature From 1990 to 2018*. ETS Research Report Series, 2019: 1-27. <https://doi.org/10.1002/ets2.12241>
- Kim et al., (2017). *Teacher Personality and Teacher Effectiveness in Secondary School: Personality Predicts Teacher Support and Student Self-Efficacy but Not Academic Achievement*. Journal of Educational Psychology. 110. 10.1037/edu0000217.
- Kim, et al., (2019) *A Meta-Analysis of the Effects of Teacher Personality on Teacher Effectiveness and Burnout*. Educ Psychol Rev 31, 163–195 (2019). <https://doi.org/10.1007/s10648-018-9458-2>
- Navidinia et al. (2015). *Uncovering the Relationship between EFL Teachers' Big Five Personality Traits and their Self-concept*. Iranian Journal of Applied Language Studies. 7. 153-178.
- OECD (2016), *Skills Matter: Further Results from the Survey of Adult Skills*, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264258051-en>.
- OECD (2020), *OECD Skills Strategy Slovak Republic: Assessment and Recommendations*, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/bb688e68-en>.
- Rohani, Afrina R. (2017), *"A Survey of the Big Five Personality Traits Among Elementary Teachers"*. Honors Undergraduate Theses. 257. <https://stars.library.ucf.edu/honorstheses/257>
- Shouaib, Ali. (2018). *Personality and learning: An investigation into students' personality development as an outcome of the Lebanese education system*. International Journal of Commerce and Management Research. 4. 37-44. 10.22271/manage.2018.v3.i2.08.
- Weisberg et al. (2011), *Gender Differences in Personality across the Ten Aspects of the Big Five*. Front Psychol. 2011 Aug 1;2:178. doi: 10.3389/fpsyg.2011.00178. PMID: 21866227; PMCID: PMC3149680.
- World Economic Forum. (2020). *The future of jobs report 2020*. <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>